जानुमलित उत्पादन

यी सबै पुराना रोजवाराको सङ्कलन गोलभेडा एक सङ्कलनबा १३ केजी सुक्खा पात र १२ केजी सुक्खा बोका प्राप्त गर्न सकिन्छ । उत्पादनको परिमाण स्थानीय जलवायुमा पनि भरपर्दछ । एउटा रोजवाराको सङ्कलित जाउ देखि २० के.जी. सुक्खा पात उत्पादन हुनसक्छ ।

सिकाइ र प्रशिक्षणमा

रोजवाराको बोका दार्जिलिङ्गीको बोकाको महत्वा प्रयोग गरिन्छ ।

खेती तालिका

पात टुप्ने	पैन-वैशाख
पात लाने	वैशाख-जेठ
बिरुवा सङ्कलन	वैशाख-जेठ
जरुरी गर्ने	पैन-वैशाख
बिरुवा रोप्ने	वैशाख-जेठ (वा पात सङ्कलन गरेको बाह्र दिन भित्र)
झारपात गर्ने	चातुर्-पैन
प्लास्टिकले ढाक्ने गर्ने	जेठ-असार
बेर्ना सार्ने	असार-साउन (१ देखि २ वर्षमा बेर्ना)
पात सङ्कलन	असोज-माघ
बोका सङ्कलन	पैन-वैशाख

जथाभावी प्रयोग गर्दा हुने हानिकारक असरहरू

- बेसार पात सङ्कलन गर्नु अगाडि कुनकुनै किसानबाट यो बस्तुलिको प्रयोगबारेमा सल्लाह प्रयोगिक नमुनाहरू अनुसिधान गरिसकेको हुनुपर्दछ । कुनै रोगकीरा, सुकी, व्याधीरोग, आदिले हुनसक्ने सङ्कलनमा आएका खराबहरू सङ्कलन गर्नुहुँदैन ।

खाली खुइलिने तथा व्यवस्थापन

- खुइलाएपछि

बेसार पात सङ्कलन गर्नु अगाडि कुनकुनै किसानबाट यो बस्तुलिको प्रयोगबारेमा सल्लाह प्रयोगिक नमुनाहरू अनुसिधान गरिसकेको हुनुपर्दछ । कुनै रोगकीरा, सुकी, व्याधीरोग, आदिले हुनसक्ने सङ्कलनमा आएका खराबहरू सङ्कलन गर्नुहुँदैन ।

खुइलाने परिधानी व्यवस्थापन

- बेसारपात सङ्कलन पश्चात व्यवस्थापनका लिनु पर्ने उपयोक्त प्रक्रिया अवश्यमात्र गरी सुरक्षण कायम गर्नु पर्ने । अन्य कुनै खाद्य सङ्कलनबाट जोगाउनेतर्फ ध्यान दिनुपर्नेछ ।

क.स.	विवरण	परिमाण	भाग	दर (रुपैयाँ)	कुल खर्च
१	नर्सरी तयारी				
क	आसा तयारी		१०	४००/-	४,०००/-
ख	नर्सरी बिउ	१ केजी		३,०००/-	३,०००/-
ग	नर्सरी तयारी		३०	४००/-	१२,०००/-
घ	प्लास्टिकको बेर्ना तयारी		१०	४००/-	४,०००/-
ङ	प्लास्टिकको बेर्ना	४ केजी		२५०/-	१,०००/-
च	स्थायार तथा व्यवस्थापन		३०	४००/-	१२,०००/-
२	रोपण				
क	खाल्डो तयारी		५०	४००/-	२४,०००/-
ख	रोपण		४०	४००/-	१६,०००/-
ग	कम्पोस्ट मल	५ टन		१,०००/-	१४,०००/-
३	स्थायार तथा व्यवस्थापन				
क	सिंचाई र गोडमेल		३०	४००/-	१२,०००/-
ख	विविध				२०,०००/-
४	बिरुवा सङ्कलन र व्यवस्थापन (१ वर्ष)				१,७५,०००/-
५	मल्ची सङ्कलन		१२०	४००/-	१६,०००/-
६	सुकाउने र भण्डारण		४०	४००/-	१६,०००/-
७	कुल लागत				१,८८,२,०००/-
	उत्पादन				
१	सुकेको पात	२०,०००केजी		५०/-	१२,००,०००/-
२	सुकेको बोका	२,५००केजी		७०/-	२,७५,०००/-
३	कुल आम्दानी				१४,७५,०००/-
	१० वर्ष पछि थप वर्ष हुने थप आम्दानी				१४,८२,५००/-

नेपाल सरकार
कृषि तथा भू-सुधार मन्त्रालय
व्यवसायिक विकास
पाल्पासी, बाटुलचोक
२०७१

PTB

तेजपातको अधुल खेती तथा सङ्कलन अभ्यास

वनस्पतिको पहिचान

वैज्ञानिक नाम: Cinnamomum tamala
परिवार: लाउरेसी (Lauraceae)

अंग्रेजी नाम: इण्डियन बे लीफ, सिनामोमम लीफ, इण्डियन कासिया
स्थानीय नाम: तेजपत्ता, तेजपात, तेजपत्र (नेपाली), तमालपत्र (संस्कृत), तेजपत्ता (मैथिली), तेजपात (भोजपुरी), तेजपात (नेपाल), पात (नुवाकोट), कोरेट तेजपात (मगर), तेजपत्ता (नेवार), तेजपत्ता (लिम्बु), तेजपात (तमाङ), तेजपात (राई), तेजपात/तेजपत्ता (मगर), जेमे (लामा)
व्यापारिक नाम: दार्चीनी, तेजपात, बिरुवेली
वनस्पतिको उपयोग हुने भाग: बोका र पात

उपयोगिताहरू

औषधिजन्य उपयोग

बोका वा पात सङ्कलन, स्थानीयप्रयोग, बायुपात्रमा, भण्डारी, पेट दुखे र आता-पखालाको उपचार गरिन्छ । तेजपत्तालाई आयुर्वेदिक पात्र आदरे, बोका, मसला मुलिने, खाडीमा खानेपानीको रोटन, कलेजो र किडोको उपचारमा पनि प्रयोग गरिन्छ । आयुर्वेदमा पनि वनस्पति पत्तापात, साइजमा, खानमा, अलसी र सिनामोमी उपचारमा प्रयोग हुन्छन् । यस वनस्पतिको पात खुसी, खोकी, खसखस, पेट आदुखे, पखालाको समस्या, बात, वातरोग पाचनी अमे, चक्रपेन, कफहरुको (ट्रायाकेटः, चिकित्सा हरितकी,अमलेक, कर्कटोक ।

गेप र हृदयरोगको उपचारमा पनि उपयोगी छ ।

पारिस्थितिकीय विशेषता

यो प्रजाति समुदायमा पूर्व र मध्यताइ उचेस्था प्रजा-पतिचक्र सोहराका पाखाकमा पाइन्छ । यो औलोको उठ्ने र डिक्क नाम आसा अगेरि आदेश हुन्छन् । यसपत्तामी पाइने प्रमुख वनस्पतिका साल, सालुन, हरे, बर्रे, आँप, सिसौ, अंकोल, कट्रुस, कामन, असारे, ल्हुरी इत्यादि रहेका छन् ।

प्राकृतिक वासस्थान

यो प्रजाति हिमालयी क्षेत्र जस्तै कश्मिरदेखि भुटानसम्मको क्षेत्र जस्तै, पानी धेरै पर्ने ठाउँमा पाइन्छ । हिमालमा अर्ने उचाइ १८०० देखि २,००० मिटर सम्मको उचाइमा पाइनसक्दछ पूर्वसम्म पाइन्छ ।

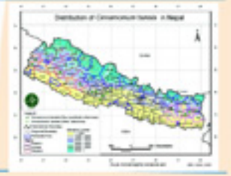

तेजपात खेती हुने मुख्य क्षेत्र

नेपालमा क्षेत्रीय विभिन्न नेपालका प्रमुखता जिल्लाहरु विभन्न गरेका छन् । पाल्पा, पर्वत, पैरवी, पनाइ, पाल्पा, डडेलधुरा, पैलेख, सोन्पा, तुल्सा, अर्घाखाची, पुल्पी, सकसपाल्पा, काठमाडौं, पाल्पा, गोल्मा, सल्यानका, बिन्पुपी, गोल्पुबुम्, नार्पेक्षेत्र, स्याङ्जा, सकुम, सालाम ।

मुख्य मुख्य नमस्य चातुर्-पैन : पात-फाने नमस्य पैन-वैशाख

वनस्पतिक पहिचान

यो १५ देखि २० मिटर अग्ला हुने सदाबहार रुख हो । यसको बोका साह्रो मोटो, पाउरो पोथ्रो र सुगन्धित हुन्छ । यसका पातहरू आकारे-भिन्नाको, विपरीत दिशातिर फर्काका, आठ आकार वा अण्डाकार, १० देखि १५ सेमी लामा र सीसेदेखि ३५ सेमी चौडाइ भएका र टुप्पो तिखो भएका हुन्छन् । यसमा चुत्या फलहरु पाकेपछि, विपरीत दिशातिर फर्काका, आठ आकार वा अण्डाकार, १० देखि १५ सेमी लामा र सीसेदेखि ३५ सेमी चौडाइ भएका र टुप्पो तिखो भएका हुन्छन् । यसमा चुत्या फलहरु पाकेपछि पाकुरा हाका रातो रङ्गका र नियेस्रो सुगन्धित पनस्पत्र हुन्छन् । यसका फूलहरु हल्का पहेलो हुन्छन् र नियेलिम साँठाको टुप्पोमा र साँठाको बोगटीबाट आत्म बनाए फलाउँछन् । यसको फल सुगन्धित, हाको, अण्डाकार, फलको बोका रातिलो रङ्गको १ ½ से.मी. लाको हुन्छ । नियेलम हल्का खेरी गहुरा, गोलाकार र नियल हुन्छन् । बिउ पाक्न करीब १ वर्ष लाग्छ । पैन देखिबाहिर राही सकेका फल र फूलसमेतले देख सकिन्छ ।

बर्ती गिरी माउ बिरुवाको घनत्व

बाउ बिरुवा घनत्वि गर्दा जाति, पजातिद हुने उप-पजाति, बेगहरी, कोटहरी, वनोत्पादनमा नयी पहिचान पनि हुनसक्छ । यसको फलको तेलको पनि प्रयोग गरिन्छ । यसको फल सुगन्धित, हाको, अण्डाकार, फलको बोका रातिलो रङ्गको १ ½ से.मी. लाको हुन्छ । नियेलम हल्का खेरी गहुरा, गोलाकार र नियल हुन्छन् । बिउ पाक्न करीब १ वर्ष लाग्छ । पैन देखिबाहिर राही सकेका फल र फूलसमेतले देख सकिन्छ ।

बिरुवाट उत्पादन

वैज्ञानिक-जेठ महिनामा पूर्ण भरका पाकेको फल सङ्कलन गरिन्छ । फलको बाहिरी आवरण हटाएर, बाँकी रहेको आन्तरिक भाग पानीमा राखेर केही घण्टा छाडेमा गरिन्छ । तेजपत्तामा बिउ धेरै समेर बिरुवा बनाउने सबैभन्दा राम्रो तरिका बीउबाट हो । बीउको उमार्ने क्षमता लामो समय रहँदैन । यसलाई छिटो छरेर वा लाइनमा रोपेर उमार्न सकिन्छ । बीउलाई छायादार ठाउँमा बालुवा वा भुसाको तहमा राखेर ३–५ हप्तामा अंकुरण गराउन सकिन्छ । बीउ उमार्ने माध्यमलाई नियमित रूपमा चिस्यान कायम गर्न पानी छर्किरहनुपर्छ । बीउ उमारेपछि ३–४ महिना हुर्काएपछि बिरुवालाई मूल खेतमा सारिन्छ ।

बिरुवा सार्ने तरिका

बिरुवा सार्दा जरामा माटो जोगाइ राख्नु पर्छ ।